

METODICKÉ VYSVĚTLIVKY

Vývoj indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) se sleduje na spotřebních koších založených na souboru vybraných druhů zboží a služeb placených obyvatelstvem. Tyto koše jsou každoročně aktualizovány (vždy od ledna daného roku).

Nové revidované spotřební koše (indexní schémata) a metodika zpracování indexu spotřebitelských cen byla stanovena na základě požadavků Eurostatu vyplývajících z harmonizace indexů spotřebitelských cen a připomínek a námětů Poradní komise pro statistiku spotřebitelských cen složené ze zástupců ministerstev, ČNB, výzkumných ústavů, VŠE, odborových svazů, organizací důchodců a vybraných odborů ČSÚ.

Ve spotřebních koších byl v rámci revize, která proběhla za jednotlivé cenové okruhy v roce 2021, konstruován nový váhový systém. Od ledna 2018 jsou detailní indexy spotřebitelských cen počítány na základě klasifikace ECOICOP (evropská klasifikace individuální spotřeby podle účelu), která nahradila původní klasifikaci (CZ-COICOP – Classification of Individual Consumption by Purpose). Ta zavedla do spotřebního koše podrobnější členění, třídění výrobků a služeb do **12 oddílů** zůstalo zachováno. K této změně došlo dle nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/792.

- 1. Potraviny a nealkoholické nápoje** – veškeré potraviny včetně nealkoholických nápojů.
- 2. Alkoholické nápoje, tabák** – alkoholické nápoje a tabákové výrobky.
- 3. Odívání a obuv** – oděvní materiály, oděvy, oděvní doplňky, textilní galanterie, obuv včetně půjčování a oprav.
- 4. Bydlení, voda, energie, paliva** – nájemné vč. imputovaného, úhrady za užívání družstevních bytů, služby spojené s užíváním bytu, výrobky a služby pro běžnou údržbu bytu, vodné a stočné, odvoz popela a odpadků, všechny druhy energií (plyn, elektřina, teplo), tuhá paliva.
- 5. Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy** – nábytek a bytové vybavení, koberce a ostatní podlahové krytiny, bytový textil vč. ložního prádla, domácí spotřebiče, skleněné, porcelánové, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost, zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti, nářadí, nástroje a různé potřeby pro dům a zahradu.
- 6. Zdraví** – léčiva a zdravotnické výrobky, stomatologické výrobky, služby očních optiků, služby lékařů, lázeňská péče, regulační poplatek při návštěvě pohotovosti.
- 7. Doprava** – osobní dopravní prostředky vč. oprav a náhradních dílů, pohonné hmoty, veřejná doprava (železniční, autobusová, místní, letecká), doprava žáků a studentů.
- 8. Pošty a telekomunikace** – poštovní služby, telefonní přístroje (mobilní telefony), telefonní služby.
- 9. Rekreace a kultura** – rozhlasové a televizní přijímače, přehrávače a rekordéry, výpočetní technika, hudební nástroje, sportovní potřeby; vč. oprav, knihy, noviny a časopisy, hračky, papírenské zboží, kulturní služby, sportovní aktivity, tuzemská a zahraniční rekreace, květiny a potřeby pro jejich pěstování, domácí zvířata a potřeby pro jejich chov vč. veterinární služby.
- 10. Vzdělávání** – všechny stupně vzdělávání vč. výuky jazyků a umělecké výchovy.
- 11. Stravování a ubytování** – zahrnuje jídla a nápoje v restauracích, kavárnách a podobných zařízeních, závodní stravování, školní stravování, ubytování v hotelích, v penzionech, chatách, na internátech a vysokoškolských kolejích.
- 12. Ostatní zboží a služby** – služby osobní péče, elektrické spotřebiče pro osobní péči, kosmetické výrobky, klenoty, hodinky, kožená galanterie, pojištění (osob, bytů, domů, automobilů), sociální a finanční služby, administrativní poplatky, právní služby.

Metoda zjišťování spotřebitelských cen

Ceny jednotlivých druhů zboží a služeb jsou zjišťovány měsíčně, přímo ve vybraných prodejnách a provozovnách služeb (cca 8500), pracovníky statistických orgánů ve 35 vybraných okresech v celém Česku a hl. m. Praze.

Ze zjištěných cen je vypočtena za jednotlivé cenové reprezentanty **průměrná cena** za Česko, která vstupuje do výpočtu všech typů indexů spotřebitelských cen kromě indexů za domácnosti žijící v hl. m. Praze. Průměrné ceny reprezentantů vstupující do výpočtu indexů za domácnosti žijící v hl. m. Praze jsou shodné s průměrnými cenami zjištěnými v hl. m. Praze pro výpočet indexů spotřebitelských cen za Česko. U některých cenových reprezentantů jsou do výpočtu přebírány průměrné spotřebitelské ceny za Česko (např. lázeňská péče, vstupenka na lyžařský vlek, stravování ve vysokoškolské menze, ubytování na vysokoškolské koleji a většina reprezentantů s centrálně sledovanými cenami).

Od roku 2019 dochází k postupné implementaci „[scanner dat](#)“ (SD, dat z pokladen maloobchodních řetězců) do výpočtu inflace. V počátku byly ceny z terénního cenového šetření u vybraných cenových reprezentantů nahrazovány cenami z SD pouze částečně. S přibývajícími řetězci, jež data pravidelně poskytují, podíl terénního šetření u těchto reprezentantů postupně klesal, až zde SD zcela nahradila terénní sběr cen. Od ledna 2021 se to týkalo oddílů klasifikace ECOICOP 01 – Potraviny a nealkoholické nápoje, 02 – Alkoholické nápoje, tabák a skupin 05.61 – Spotřební zboží pro domácnost a 12.13 – Ostatní přístroje, předměty a výrobky pro osobní péči, od ledna 2022 navíc skupin 06.11 – Léčiva, 06.12 – Ostatní zdravotnické výrobky, 06.139 – Ostatní terapeutické přístroje a vybavení, 09.342 – Potřeby pro domácí zvířata, 09.541 – Papírenské zboží. Do výpočtu zde vstupují všechny významné položky a výstupem jsou pouze cenové indexy na úrovni ECOICOP5.

U vybraných cenových reprezentantů oddílů klasifikace ECOICOP (05 – Bytové vybavení, zařízení domácností; opravy, 06 – Zdraví, 09 – Rekreace a kultura, 12 – Ostatní zboží a služby) jsou ceny z terénního cenového šetření nahrazeny cenami SD nadále jen částečně.

Výběr reprezentantů

Za cenové reprezentanty byly vybrány především výrobky a služby, které se významně podílejí na výdajích obyvatelstva a svým rozsahem pokrývají celou sféru spotřeby.

Počet cenových reprezentantů v novém spotřebním koši pro výpočet indexů spotřebitelských cen je následující:

Skupina zboží a služeb	Počet reprezentantů
Ú h r n	459
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	-
2. Alkoholické nápoje, tabák	-
3. Odívání a obuv	67
4. Bydlení, voda, energie, paliva	40
5. Bytové vybavení, zař. domácnosti, opravy	60
6. Zdraví	13
7. Doprava	87
8. Pošty a telekomunikace	7
9. Rekreace a kultura	99
10. Vzdělávání	12
11. Stravování a ubytování	42
12. Ostatní zboží a služby	32

Výběr cenových reprezentantů pro všechny typy indexů je stejný, pouze u jednotlivých sociálních skupin domácností nejsou některé výrobky a služby zastoupeny.

Váhový systém

V roce 2021 proběhla revize váhového systému. Váhy jsou od ledna roku 2022 zaktualizovány na základě průměru výdajů domácností statistiky národních účtů v letech 2019 – 2021. Váhy pro detailní cenové reprezentanty jsou zaktualizovány dle údajů statistiky rodinných účtů doplněných o další dostupné zdroje a šetření. Od ledna roku 2022 jsou publikované cenové indexy vypočteny podle nových revidovaných indexních schémat.

Váhy byly vypočteny za následující skupiny domácností: **domácnosti celkem, domácnosti důchodců, domácnosti žijící v hl. m. Praze.**

U indexu spotřebitelských cen vychází váhy ze struktury průměrných výdajů všech domácností, u indexů za hl. m. Prahu ze struktury výdajů domácností žijících v hl. m. Praze a u indexů za domácnosti důchodců ze struktury výdajů domácností důchodců.

Domácnosti důchodců – pro účely statistiky rodinných účtů byly definovány jako domácnosti bez ekonomicky aktivních členů, tj. domácnost s osobou v čele, která pobírala jakýkoliv důchod (kromě sirotčího) nebo osoba v důchodovém věku, která neměla nárok na žádný druh důchodu, a která zároveň nepracovala buď vůbec anebo měla její pracovní činnost pouze omezený rozsah, a zároveň žádná z dalších osob v domácnosti nebyla pracující.

Způsob výpočtu indexů

Výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) je prováděn na stálých vahách podle vzorce Laspeyresova:

$$I = \frac{\sum p_1 * p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} * 100$$

p_1 = cena zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období

p_0 = cena zboží (služby) v základním období

$p_0 \cdot q_0$ = stálá váha - výdaje domácností za zboží (službu) v základním období

Od ledna 2022 došlo u cenových indexů ke změně cenového referenčního období z prosince 2019 na prosinec 2021. Nově vypočítávané indexy o základu prosinec 2021 = 100 jsou na všech úrovních členění spotřebního koše řetězeny ke stávající bazické časové řadě indexů o základu průměr roku 2015 = 100. Tím je zajištěno pokračování této časové řady, ze které jsou následně počítány indexy k dalším základům (předchozí měsíc = 100, stejné období předchozího roku = 100 a index klouzavých průměrů za posledních 12 měsíců k průměru 12 předcházejících měsíců).